

ՀՀ ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Թիվ 3-4 (81-82)

2018 թ.

Գլխավոր խմբագիր՝
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,
ի.գ.դ., պրոֆ. Գագիկ Ղազինյան

Խ մ ք ա գ ր ա կ ա ն խ ո ղ Ի ո լ ր ղ

Սամվել Դիլբանդյան - ի.գ.դ.

Գլխավոր խմբագրի տեղակալ

Կարեն Գևորգյան - ի.գ.թ

Գլխավոր խմբագրի տեղակալ

Աշոտ Պետրոսյան -

պատասխանատու քարտուղար

Գևորգ Դանիելյան - ի.գ.դ.

Հարություն Խաչիկյան - ի.գ.դ.

Արմեն Հայկյանց - ի.գ.դ.

Ղավիթ Ավետիսյան - ի.գ.թ.

Արթուր Վաղարշյան - ի.գ.դ.

Սերգեյ Առաքելյան - ի.գ.դ.

Վահե Հովհաննիսյան - ի.գ.դ.

Տարոն Սիմոնյան - ի.գ.թ.

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
ՀՀ իրավաբանների միություն,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ

Խմբագրության հասցեն՝

ՀՀ, 0025 Երևան,

Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ

իրավագիտության ֆակուլտետ:

Հեռ. 060-71-02-47

Էլ. կայք՝

[http://ysu.am/faculties/hy/Law/
section/structure/amb/48439](http://ysu.am/faculties/hy/Law/section/structure/amb/48439)

Խմբագրությունը կարող է

հրապարակել նյութեր՝ համամիտ

չլինելով հեղինակների

տեսակետների:

12 համակարգչային էջից ավելի

չպատվիրված նյութերը չեն

ընդունվում:

e-mail: a_petrosyan@ysu.am

Դասիչ՝ 77771

Տպագրական 13.5 մամուլ

Գրանցման թիվը՝ 798

Տպաքանակը՝ 500

Գինը՝ պայմանագրային

Հանձնված է շարվածքի

14.12.2018

Հանձնված է տպագրության

17.01.2019

С О Ю З Ю Р И С Т О В Р А
Ю Р И Д И Ч Е С К И Й Ф А К У Л Ъ Т Е Т Е Г У

ГОСУДАРСТВО И ПРАВО

Номер 3-4 (81-82)
2018 г.

Главный редактор:
академик НАН РА,
д.ю.н., проф. Гагик Казинян

Учредитель и издатель:
Союз Юристов РА,
Юридический факультет ЕГУ

Р е д а к ц и о н н ы й с о в е т

Самвел Дилбандян - д.ю.н.

зам. главного редактора

Карен Геворгян - к.ю.н.

зам. главного редактора

Ашот Петросян -

ответственный секретарь

Геворг Даниелян - д.ю.н.

Арутюн Хачикян - д.ю.н.

Армен Айкянц - д.ю.н.

Давид Аветисян - к.ю.н.

Артур Вагаршян - д.ю.н.

Сергей Аракелян - д.ю.н.

Ваге Оганнесян - д.ю.н.

Тарон Симонян - к.ю.н.

Адрес редакции:
РА, 0025 Ереван,
ул. Алека Манукяна 1,
юридический факультет ЕГУ.
Тел.: 060-71-02-47
e-mail: a_petrosyan@ysu.am
web: [http://ysu.am/faculties/hy/Law/
section/structure/amb/48439](http://ysu.am/faculties/hy/Law/section/structure/amb/48439)

13.5 усл. печ. л.
Тираж: 500
Сдано в набор 14.12.2018
Подписано к печати 17.01.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Քրեական իրավունք և դատավարություն

Գևորգ Բաղդասարյան
 ԱՆՄԵՂՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՆԱԿԱՐԿԱԾԸ ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑՆԵՐԻ ԲԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
 ՉԱՓԱՆԻՇ 4

Դավիթ Մելքոնյան, Գայանե Մելիքյան
 ՊԱՇՏՊԱՆԱԿԱՆ ՆԿԱՏԱՌՈՒՄՆԵՐՈՎ ԱՌԱՋ ՔԱՇՎԱԾ ԿԱՐԿԱԾԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ
 ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻ..... 14

Անի Դանիելյան
 ՀԱՆՑԱՆՔ ԿԱՏԱՐԱԾ ԼԻՆԵԼՈՒ ԿԱՍԿԱԾԸ ՈՐՊԵՍ ԿԱԼԱՆԱԿՈՐՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆ.
 ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 23

Պարզև ՕՀԱՆՅԱՆ
 ՊԱՏԻԺԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՆԵԼՈՒ ՕՐԵՆԱԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ
 ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ..... 35

Անուշ Դանիելյան
 ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԽ ՆԿԱՏՄԱՍԲ ԴԱՏԱԿԱՆ
 ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԱՆՁԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ
 ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՇԵՒՔ..... 42

Վարազդատ Սուքիասյան
 ՏՆԱՅԻՆ ԿԱԼԱՆՔԸ ՈՐՊԵՍ ԽԱՓԱՆՄԱՆ ՄԻՋՈՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՔՐԵԱԿԱՆ
 ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ..... 48

Քաղաքացիական իրավունք և դատավարություն

Գրիգոր Բեքմեզյան, Նարինե Ավազյան
 ԱՆԲԱՐԵՆԻԿԻՃ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԵՎ
 ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ 56

Անի Միքայելյան
 ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 63

Նանե Սահակյան
 ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆՈՒՄ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
 ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ..... 76

Սահմանադրական իրավունք

Անահիտ Մանասյան
 ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՃԵՐԻ ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳԵՐԸ
 ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 87

Պետության և իրավունքի տեսություն

Ռոզա Աբաջյան
 ԺՈՂՈՎՐԴԱԻՇԵԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
 ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ 1995 Թ..... 99

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՃԵՐԻ ՀԱՐՁԱՀԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳԵՐՈՆ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ

Անահիտ Մանասյան

*ՀՀ արդարադատության ակադեմիայի գիտական աշխատանքի գծով պրոռեկտոր,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ*

Սահմանադրական մարմինների միջև սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ առաջացող վեճերի լուծման իրավական կառուցակարգերն ու դրանց պատշաճ կենսագործունը բացառիկ կարևորություն ունեն սահմանադրական կայունությունն ու կայուն ժողովրդավարությունը երաշխավորելու տեսանկյունից:

Բնական է, որ սահմանադրական մարմինների՝ իրենց սահմանադրական լիազորությունները իրականացնելիս անխուսափելի են անընդհատ փոխհարաբերությունները: Ավելին՝ դրանք հաճախ պայմանավորված են լիազորությունների խաչաձևման, կոնկրետ մարմնի լիազորության իրացումը մեկ այլ մարմնի լիազորության իրացմամբ պայմանավորված լինելու և այլ նմանատիպ հանգամանքներով: Արդյունքում անխուսափելի են նաև տարատեսակ մարմինների միջև հնարավոր տարածայնությունները իրենց լիազորությունների առնչությամբ, որոնք գրականության մեջ քննարկվում են «վեճ» հասկացության ներքո:

Բառարանային ձևակերպմամբ «վեճ» հասկացությունը բնութագրվում է որպես մրցակցություն, որի շրջանակներում կողմերից յուրաքանչյուրն իր կարծիքն է պնդում¹: Իսկ դասական կոնֆլիկտաբանությունը վեճը ներկայացնում է որպես անհատների կամ խմբերի փոխազդեցություն, որը, մի կողմից, դրսևորվում է որպես այդ փոխազդեցության մասնակիցների հակազդեցություն, իսկ մյուս կողմից, որպես նրանց միջև տեսակետների, շահերի առնչությամբ առաջացող հակասությունների լուծման միջոց՝ սոցիալական փոխազդեցության պոզիտիվ գործընթացի շարունակման նպատակով²:

Առաջին հերթին նշենք, որ, մեր կարծիքով, նմանատիպ վեճերի լուծման քաղաքակիրթ ճանապարհը իրավական հարթությունում դրանց հաղթահարման հնարավորությունն է: Պատճառն այն է, որ, ինչպես նշեցինք, իշխանության իրացման ընթացքում հիշյալ վեճերի առաջացումն անուսափելի է, ուստի անուսափելի է նաև դրանք լուծելու համար հնարավորությունների փնտրտուքը: Հետևաբար, ակնհայտ է, որ քննարկվող վեճերի հաղթահարման իրավական ճանանապարհների բացակայության պայմաններում դրանց լուծման համար այսպես թե այնպես գտնվելու են լուծումներ, սակայն վերջիններս փնտրվելու են սոսկ քաղաքական հարթությունում, «կուլիսների հետևում»: Այդ է պատճառը, որ բազմաթիվ երկրներում նախատեսված են նմանատիպ վեճերի լուծման իրավական հնարավորություններ, մասնավորապես սահմանադրական դատարաններում դրանց քննարկման և լուծման հնարավորություն: Որպես օրինակ կարելի է հիշատակել Գերմանիայի, Ավստրիայի, Ռուսաստանի, Բուլղարիայի, Վրաստանի, Հունգարիայի, Չեխիայի, Իտալիայի, Լեհաստանի, Սլովենիայի, Ադրբեջանի, Իսպանիայի և որոշ այլ երկրների սահմանադ-

¹ St`u **Ушакова Д.** Толковый словарь русского языка. 2012 , <https://slovar.cc/rus/ushakov/455507.html>

² St`u **Маврин С.** Роль Конституционного Суда Российской Федерации в урегулировании конституционных конфликтов // Альманах (Конституционное правосудие в новом тысячелетии). Ереван, 2017, էջ 79:

րական դատարանների կողմից սահմանադրական վեճերի լուծման առանձին լիազորություն իրականացնելու հնարավորության անկախությունը¹:

Հիշյալ համատեքստում կարևոր է նկատի ունենալ, որ նույնիսկ այն դեպքերում, երբ Սահմանադրական դատարանը չունի սահմանադրական մարմինների միջև քննարկվող վեճերը լուծելու առնչությամբ առանձին լիազորություն, վերջինս հաճախ անդրադառնում է նման վեճերի իր այլ լիազորությունների իրացման շրջանակներում: Ավելին, հիշյալ ինքնուրույն լիազորության անկախության պայմաններում էլ նման գործերի քննության պրակտիկան էականորեն տարբերվում է տարբեր երկրներում:

ՈՂ Սահմանադրական դատարանը, օրինակ, օժտված լինելով իրավասության հարցերով վեճերի լուծման ինքնուրույն լիազորությամբ, ունի հիշյալ գործերի քննության չափազանց սահմանափակ պրակտիկա: 2017թ. դրությամբ վերջինս կայացրել էր հիշյալ գործերով սոսկ մեկ որոշում: Միևնույն ժամանակ, Սահմանադրական դատարանը լուծել է սահմանադրական մի շարք վեճեր իր այլ լիազորությունների իրականացման շրջանակներում²: Հիշյալ գործերով բավականին սահմանափակ դատական պրակտիկա է առկա նաև Ավստրիայում, Գերմանիայում, Իտալիայում և այլն³:

Միևնույն ժամանակ, առանձին երկրներում Սահմանադրական դատարանի հիշյալ լիազորությունն ունի կարևոր նշանակություն սահմանադրական վեճերի հաղթահարման տեսանկյունից, ուստի առկա է նաև նշված գործերի քննության բավականին հարուստ պրակտիկա: Ռումինիայում, օրինակ, 2017թ. դրությամբ իրավական վեճերի լուծման հարցով Սահմանադրական դատարան է ներկայացվել 26 դիմում, որոնցից 14-ում որպես վեճի կողմ է հանդես եկել Ռումինիայի Նախագահը: Ընդ որում՝ Սահմանադրական դատարանը նշված 14 գործերից միայն 5-ի դեպքում է արձանագրել սահմանադրաիրավական վեճի առկայություն⁴: Սլովենիայի Սահմանադրական դատարանը միայն 2005թ. ընթացքում լուծել է իրավասությունների հարցով 60 վեճ⁵: Գրականության մեջ հիշատակվում է նաև Իսպանիայի Սահմանադրական դատարանի օրինակը, որը, լուծելով պետության և ինքնավար համայնքների միջև վեճերը, արդյունավետորեն արբիտրի դեր է կատարել պետության և ինքնավար համայնքների միջև հայտնի լարվածությունը մղվելու տեսանկյունից⁶:

Մինչ 2015թ. սահմանադրական փոփոխությունները Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանը չուներ սահմանադրական վեճերի լուծման ինքնուրույն լիազորություն: Միևնույն ժամանակ, իր այլ լիազորությունների իրականացման համատեքստում վերջինս առանձին դեպքերում փաստացի լուծել է լիազորությունների հարցով վեճեր: Օրինակ՝ 28 մարտի 2017թ. ՍՂՈ-1359 որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրական դատարանն ըստ էության լուծեց ՀՀ Գլխավոր դատախազի և Վճռաբեկ դատարանի միջև վեճ՝ Սահմանադրությանը հակասող և անվա-

¹ Տե՛ս Հարությունյան Գ., Սանասյան Ա. Սահմանադրական վերահսկողություն. Ուսումնական ձեռնարկ բուհերի համար (լրանշակված վերահրատարակություն), Երևան, Իրավունք հրատ. 2015, էջ 137:

² Տե՛ս Маврин С. նշվ. աշխ., էջ 79-92:

³ Տե՛ս Тохян Ф. Роль и полномочия органов конституционного правосудия в решении компетенционных споров (практика Армении и международный опыт) // Альманах (Конституционное правосудие в новом тысячелетии). Ереван, 2017, էջ 131:

⁴ Տե՛ս Simion M. Constitutional Legal Disputes between the President of Romania and Other Public Authorities in the Case-Law of the Constitutional Court of Romania // Agora International Journal of Juridical Sciences, N 2 (2017), Agora University Press, Oradea, Romania, էջ 90:

⁵ Տե՛ս CDL-JU (2005)066, "Disputes Regarding the Competences Between the State Powers Before the Constitutional Court – International Experience", by Mavcic A., Strasbourg, 8th January 2006, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU\(2005\)066-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU(2005)066-e)

⁶ Տե՛ս Тохян Ф. նշվ. աշխ., էջ 131:

վեր ճանաչելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.4-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի՝ «կամ այն ճանաչել է Սահմանադրությանը համապատասխանող, սակայն որոշման եզրափակիչ մասում բացահայտելով դրա սահմանադրափրավական բովանդակությունը՝ գտել է, որ այդ դրույթը կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ» դրույթում «եզրափակիչ մասում» բառակապակցությունը այնքանով, որքանով դրա առկայության պայմաններում ՀՀ գլխավոր դատախազի կամ նրա տեղակալների կողմից օրենքով սահմանված կարգով նոր հանգամանքի հիմքով բերված վճռաբեկ բողոքի շրջանակներում Սահմանադրական դատարանի որոշման պատճառաբանական մասում ամրագրված՝ իրավանորմի սահմանադրափրավական բովանդակությունը բացահայտող իրավական դիրքորոշումները դատական պրակտիկայում հիմք չեն ընդունվում բողոքի ընդունելության և քննության շրջանակներում: Հիշյալ գործով Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչվեցին նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 407-րդ հոդվածի 2.2-րդ մասի 2-րդ կետի և 414.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետում «**եզրափակիչ մասում**» բառակապակցությունները, քանի որ իրավակիրառ պրակտիկայում դրանց տրված բովանդակության շրջանակներում նման ձևակերպման առկայությունը նոր հանգամանքի հետ չկապված վճռաբեկ բողոք բերելիս վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձին հնարավորություն չէր տալիս իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար վկայակոչել Սահմանադրական դատարանի որոշման այլ մասերում (բացի եզրափակիչ մասից) արտահայտված՝ իրավանորմի սահմանադրափրավական բովանդակությունը բացահայտող իրավական դիրքորոշումները, ինչը հաշվի պետք է առնվի բողոքը քննելիս¹:

4 փետրվարի 2011թ. ՍԴՈ-934 որոշմամբ ևս ՀՀ Սահմանադրական դատարանն ըստ էության լուծել է իրավասության հարցով վեճ դատախազության և դատական իշխանության մարմինների միջև: Ավելին, Ղատարանն արձանագրել է, որ «ՀՀ սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով սահմանադրական արդարադատության միջազգային պրակտիկան, գտնում է, որ ստեղծված իրավիճակը դասական առումով պետական իշխանության մարմինների միջև սահմանադրական լիազորությունների շուրջ ծագած վեճ է, որը, որպես կանոն, պետք է լուծվի բացառապես սահմանադրական դատարանների կողմից՝ վերջիններիս Սահմանադրությամբ նախատեսված համարժեք լիազորության առկայության պարագայում: ՀՀ սահմանադրական դատարանը նման լիազորությամբ օժտված չէ, ինչը նաև խոչընդոտում է Սահմանադրության գերակայության լիարժեք երաշխավորումը: ՀՀ սահմանադրական դատարանն այս հիմնախնդրին անդրադարձել է նաև իր տարեկան հաղորդումներում:

Ելնելով հիմնախնդրի կարևորությունից ու արդարադատության արդյունավետության երաշխավորման անհրաժեշտությունից, նկատի ունենալով, որ վեճի առարկայի շրջանակներում հակադիր մոտեցումները հիմնավորելիս վկայակոչվում են ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները, ինչպես նաև հաշվի առնելով հիշյալ գործի քննության կոնկրետ առանձնահատկությունները և «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 7-րդ մասի պահանջները՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը կարևոր է համարում իր սահմանադրական լիազորությունների շրջանակներում անդրադառնալ սույն վեճի առարկային՝ թե՛ ըստ ձևի և թե՛ ըստ բովանդակության վերահսկողության շրջանակներում»: Արդյունքում ՀՀ Սահմանադրական դատարանը կարճել է համապատասխան գործի վարույթը՝ միևնույն ժամանակ արտահայտելով քննարկվող հիմնախնդրի համար առանցքային նշանակություն ունեցող իրավական դիրքորոշումներ,

¹ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 28 մարտի 2017թ. ՍԴՈ-1359 որոշում:

որոնք ուղենշային են դարձել նշված բնագավառում համարժեք իրավակիրառ պրակտիկայի ձևավորման տեսանկյունից¹:

Վերը շարադրվածը հիմք է տալիս եզրակացնելու, որ չունենալով սահմանադրական վեճերի լուծման առանձին լիազորություն՝ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը հաճախ անդրադարձել է նման վեճերի՝ դրանք քննարկելով և համապատասխան լուծումներ առաջարկելով իր այլ լիազորությունների իրացման շրջանակներում:

2015թ. սահմանադրական բարեփոխումների արդյունքում ՀՀ Սահմանադրությամբ սահմանադրական մարմինների միջև սահմանադրական վեճերի լուծման լիազորություն ամրագրվեց նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի համար: ՀՀ Սահմանադրության 168 հոդվածի համաձայն, մասնավորապես, Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված կարգով լուծում է սահմանադրական մարմինների միջև նրանց սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ առաջացող վեճերը: Իսկ Սահմանադրության 169 հոդվածին համապատասխան՝ նշված գործերով Սահմանադրական դատարան կարող են դիմել պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը, Հանրապետության նախագահը, Կառավարությունը, Բարձրագույն դատական խորհուրդը և տեղական ինքնակառավարման մարմինները: «Սահմանադրական դատարանի մասին» 17.01.2018թ. ՀՀ սահմանադրական օրենքն իր հերթին սահմանեց սահմանադրական դատարանի կողմից հիշյալ լիազորության իրականացման կարգը: Ուստի, հաշվի առնելով սահմանադրական կայունությունն ու կայուն ժողովրդավարությունը երաշխավորելու տեսանկյունից սահմանադրական մարմինների միջև իրենց սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ առաջացող վեճերի հաղթահարման սահմանադրական ճանապարհների առկայության ու դրանց պատշաճ իրացման կարևորությունը, հիշյալ համատեքստում հարկ ենք համարում անդրադառնալ վերջիններիս առանձնահատկությունների ուսումնասիրությանը:

Քննարկվող լիազորության էության ամբողջական բացահայտման համար անհրաժեշտ ենք համարում առաջին հերթին համեմատական վերլուծության ենթարկել ներկայացված սահմանադրական նորմերն ու «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքով ամրագրված համապատասխան իրավակարգավորումները, քանզի հենց դրանք են ամրագրում նշված գործերի քննության առանձնահատկություններն ու հնարավորություն են տալիս լիարժեք պատկերացում ունենալու Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական մարմինների միջև իրենց սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ վեճերի հաղթահարման իրավական ճանապարհների մասին: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 75 հոդվածը մասնավորապես նախատեսում է.

«Հոդված 75. Սահմանադրական մարմինների միջև նրանց սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ առաջացած վեճերի վերաբերյալ գործերի քննությունը

1. Սույն հոդվածում նշված գործերով Սահմանադրական դատարան կարող են դիմել պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը՝ Ազգային ժողովի և Ազգային ժողովի մարմինների սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ առաջացած վեճերով, Հանրապետության նախագահը, Կառավարությունը, Բարձրագույն դատական խորհուրդը և տեղական ինքնակառավարման մարմինները՝ իրենց սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ առաջացած վեճերով:

2. Սույն հոդվածում նշված գործերով Սահմանադրական դատարան դիմում կարող է ներկայացվել վիճարկվող գործողությունը կատարելու, անգործության մա-

¹ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 4 փետրվարի 2011թ. ՍԴՈ-934 որոշում:

սին հայտնի դառնալու կամ իրավական ակտն ընդունելու օրվանից հետո՝ եռամսյա ժամկետում:

3. Սույն հոդվածում նշված գործերով որպես պատասխանող կողմ կարող է հանդես գալ Հանրապետության նախագահը, Ազգային ժողովը և Կառավարությունը:

4. Սույն հոդվածում նշված գործերով ներկայացված դիմումը պետք է պարունակի հիմնավորումներ առ այն, որ պատասխանողի գործողությունը, անգործությունը կամ իրավական ակտը խախտում է դիմող կողմին կամ նրա կողմից ներկայացված մարմնին Սահմանադրությամբ վերապահված լիազորությունները կամ դրանց խախտման անմիջական վտանգ է ստեղծում:

5. Սույն հոդվածում նշված գործերով դատաքննությունն իրականացվում է գրավոր ընթացակարգով: Սահմանադրական դատարանի պատճառաբանված աշխատակարգային որոշմամբ գործի դատաքննությունը կարող է իրականացվել բանավոր ընթացակարգով:

6. Սույն հոդվածում նշված գործերով ապացուցման բեռը կրում է դիմող կողմը:

7. Սույն հոդվածում նշված գործերով Սահմանադրական դատարանը որոշում է ընդունում դիմումը մուտքագրելուց ոչ ուշ, քան երեք ամիս հետո: Սահմանադրական դատարանի պատճառաբանված աշխատակարգային որոշմամբ գործի քննության ժամկետը կարող է երկարաձգվել, բայց ոչ ավելի, քան երեք ամսով:

8. Սահմանադրական դատարանը, մեկնաբանելով Սահմանադրության համապատասխան դրույթը, սահմանադրական մարմինների միջև նրանց լիազորությունների վերաբերյալ վեճերով ընդունում է հետևյալ որոշումներից որևէ մեկը.

1) վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ պատասխանողի կատարած գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը կամ ընդունված իրավական ակտը ճանաչում է Սահմանադրությանը համապատասխանող.

2) վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ պատասխանողի կատարած գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը ճանաչում է Սահմանադրությանը հակասող, իսկ ընդունված իրավական ակտը՝ ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր.

3) ճանաչում է վիճարկվող լիազորությունն իրականացնելու իրավասություն ունեցող դատավարության կողմ չհանդիսացող սահմանադրական մարմնին և այդ հիմքով կարճում է գործի վարույթը:

9. Սույն հոդվածի 8-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված դեպքում Սահմանադրական դատարանը գնահատում է նաև Սահմանադրությանը հակասող գործողության, անգործության կամ իրավական ակտի հիմք հանդիսացող նորմատիվ իրավական ակտի կամ դրա որևէ դրույթի սահմանադրականությունը և, հանգելով դրա՝ Սահմանադրությանը հակասելու համոզմանը, իրավասու է այդ նորմատիվ իրավական ակտը կամ դրա համապատասխան դրույթը ճանաչելու Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր»:

Ներկայացված սահմանադրական և օրենսդրական կարգավորումները հիմք են տալիս եզրակացնելու, որ նշված գործերով սահմանադրական արդարադատության օբյեկտ են հանդիսանում ***սահմանադրական մարմինների միջև իրենց սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ վեճերը***: Ընդ որում՝ օրենսդրությունը, հստակեցնելով, թե կոնկրետ որ մարմինների միջև վեճերի մասին է խոսքը, այն է՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի, Հանրապետության նախագահի, Կառավարության, Բարձրագույն դատական խորհրդի և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, միևնույն ժամանակ, ըստ էության, չի հստակեցնում նշված վեճերի բովանդակությունն ու դրան առնչվող առանձնահատկությունները: Որոշ երկրներում, սակայն, հստակ օրենսդրական կարգավորում են ստացել այն հարցերը, թե որ դեպքերում և որ վեճերը կարող են քննարկման առարկա դառնալ սահմանադրական դատարանում: Լեհաստանի Սահմանադրական

տրիբունալը, օրինակ, լուծում է իշխանության առնչությամբ առաջացող վեճերը, երբ. 1. առնվազն երկու սահմանադրական մարմիններ իրենց իրավասու են համարում լուծելու միևնույն հարցը կամ որոշում են կայացրել այդ հարցով, 2. առնվազն երկու սահմանադրական մարմիններ կարծում են, որ իրենք չունեն կոնկրետ հարցը լուծելու իրավասություն¹: Նույն հանգամանքն արձանագրվում է նաև Ռումինիայի Սահմանադրական դատարանի կողմից նշված վեճերի քննության տեսանկյունից: Վերջինս, մասնավորապես, իրավասու է լուծել լիազորությունների հարցերով վեճերը ինչպես դրական վեճերի պարագայում, երբ երկու կամ ավելի պետական մարմիններ հայտարարում են, որ ունեն իրավասություն կարգավորելու կամ լուծելու միևնույն հարցը, այնպես էլ բացասական վեճերի դեպքում, երբ երկու կամ ավելի պետական մարմիններ մերժում են իրենց իրավասության առկայությունը կամ հրաժարվում են իրականացնել իրենց պարտականությունների համատեքստում ընդգրկվող որոշակի գործողություններ: Ավելին, Ռումինիայի Սահմանադրական դատարանը նշել է, որ սահմանադրական վեճերի բովանդակությունը վերաբերում է նաև այնպիսի վիճելի իրավական վիճակներին, որոնք ուղղակիորեն բխում են Սահմանադրությունից²: «Պերմանիայի Դաշնային Սահմանադրական դատարանի մասին» օրենքի 63 հոդվածի համաձայն՝ սահմանադրական մարմինների միջև վեճերի առնչությամբ դիմումները կարող են ընդունվել քննության, եթե դիմողը պնդում է, որ պատասխանողի գործողությունը կամ անգործությունը խախտում է Հիմնական օրենքով դիմողի կամ դիմողի մարմնի համար նախատեսված իրավունքները կամ պարտականությունները կամ դրանց խախտման ուղղակի վտանգ է ստեղծում: Ավելին, նույն օրենքի 13 հոդվածի համաձայն՝ խոսքը հիշյալ վեճերի առկայության պարագայում Հիմնական օրենքի մեկնաբանություն տալու մասին է³: «Նունգարիայի Սահմանադրական դատարանի մասին» օրենքի 37 հոդվածի համաձայն ևս՝ պետական մարմինների կամ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջև լիազորությունների հարցով վեճերի առկայության պարագայում Սահմանադրական դատարանը լուծում է նշված վեճերը *Հիմնական օրենքի մեկնաբանության հիման վրա*⁴:

Տեսության մեջ ներկայացվում են սահմանադրական վեճերի մի քանի հնարավոր դրսևորումներ՝ 1. երբ պետական մարմինը դուրս է գալիս իր իրավասության շրջանակներից և իրականացնում է այնպիսի լիազորություններ, որոնք ընդհանրապես չեն կարող իրականացվել հանրային իշխանության մարմնի կողմից, 2. երբ պետական մարմինն իրականացնում է այնպիսի լիազորություններ, որոնք ընդգրկված են այլ մարմնի իրավասության շրջանակներում, 3. երբ պետական մարմինը հրաժարվում է իր լիազորությունների իրականացումից⁵:

Հաշվի առնելով լիազորությունների հարցով վեճերի նշված դրսևորումները՝ գրականության մեջ ներկայացվում են դրանց հետևյալ տարատեսակները՝ 1. լիազորության ձանաչման հարցերով վեճեր, երբ պետական իշխանության համապա-

¹ «Սահմանադրական տրիբունալի կազմավորման և Սահմանադրական տրիբունալում գործերի քննության կարգի մասին» 30 նոյեմբերի 2016թ. Լեհաստանի Հանրապետության օրենքի 85 հոդված, http://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/dokumenty/Akty_normatywne/The_Act_on_the_Organisation_of_the_Constitutional_Tribunal_and_the_Mode_of_Proceedings_Before_the_Constitutional_Tribunal_en.pdf:

² St´u **Simion M.** Constitutional Legal Disputes between the President of Romania and Other Public Authorities in the Case-Law of the Constitutional Court of Romania // *Agora International Journal of Juridical Sciences*, N 2 (2017), Agora University Press, Oradea, Romania, էջ 89:

³ St´u http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Downloads/EN/Gesetze/BVerfGG.pdf?__blob=publicationFile&v=10

⁴ St´u <https://hunconcourt.hu/act-on-the-cc/>

⁵ St´u **Брежнев О.** Споры о компетенции между органами власти как объект судебного конституционного контроля, <https://www.zonazakona.ru/law/comments/479/>

տասխան մարմինը գտնում է, որ պետական իշխանության այլ մարմինների կողմից իրավական ակտի ընդունումը կամ իրավաբանական գործողության կատարումն ընդգրկված է իր իրավասության շրջանակներում, 2. լիազորության ժխտման հարցերով վեճեր, երբ պետական իշխանության համապատասխան մարմինը գտնում է, որ վիճելի լիազորությունները պետք է իրականացվեն այլ մարմինների կողմից, միևնույն ժամանակ՝ վերջիններս ևս ժխտում են հիշյալ բնագավառում իրենց լիազորությունները, 3. լիազորության յուրացման վերաբերյալ վեճեր, երբ պետական մարմինն ընդունում է իրավական ակտ կամ կատարում է գործողություն՝ դուրս գալով իր իրավասության շրջանակներից, 4. տարբեր պետական մարմինների իրավասությունների հակասությունների և համընկնումների վերաբերյալ վեճեր¹:

Կարծում ենք, որ վերոշարադրյալ դասակարգումը նշանակություն ունի առավելապես սահմանադրական լիազորությունների հարցով վեճերի տեսական տարբերակման և դրանց գիտական հետազոտության առումով: Միևնույն ժամանակ, մեր կարծիքով, նման տարանջատման շրջանակներում վեճերի՝ ներկայացված մի շարք տարատեսակներ կարող են համընկնել: Օրինակ՝ տարբեր պետական մարմինների իրավասությունների հակասությունների և համընկնումների վերաբերյալ վեճերը կարող են իրենց էությանը լինել լիազորության յուրացման կամ ձանաչման հարցով վեճեր, և այլն: Ավելին, ակնհայտ է, որ գործնական տեսանկյունից առավել մեծ կարևորություն է ներկայացնում այն հարցադրումը, թե հիշյալ տարատեսակի վեճերի առաջացման պարագայում վեճի առաջացման որ փուլում, ինչ պայմանների բավարարման դեպքում կարելի է դիմել Սահմանադրական դատարան, կամ որ իրավիճակներում է հնարավոր խոսել սահմանադրական լիազորությունների հարցով վեճի առկայության մասին: Հետևաբար, հիշյալ համատեքստում հարկ ենք համարում անդրադառնալ ներկայացված հարցադրումներին՝ դրանք վերլուծելով Հայաստանի Հանրապետությունում առկա համապատասխան իրավակարգավորումների համատեքստում:

Ինչպես արդեն նշեցինք, Հայաստանի Հանրապետության պարագայում խոսքը սահմանադրական կոնկրետ մարմինների միջև վեճերի մասին է, որոնց բովանդակությունն ու առանձնահատկությունները բացահայտելու համար հարկ ենք համարում վերլուծել ՀՀ իրավակարգավորումների շրջանակներում օգտագործվող եզրուրաբանությունը, ինչը, ներկայացված վերլուծության հետ մեկտեղ, թույլ է տալիս կատարել հարցի առնչությամբ որոշակի եզրահանգումներ: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի՝ քննարկվող հիմնախնդրին առնչվող նորմերում անընդհատ օգտագործվում է «վիճարկվող գործողություն, անգործություն կամ իրավական ակտ» ձևակերպումը: Ավելին, սահմանադրական օրենքը նախատեսում է, որ նշված գործերով ներկայացված դիմումը պետք է պարունակի հիմնավորումներ առ այն, որ *պատասխանողի գործողությունը, անգործությունը կամ իրավական ակտը խախտում է դիմող կողմին կամ նրա կողմից ներկայացված մարմինն Սահմանադրությամբ վերապահված լիազորությունները կամ դրանց խախտման անմիջական վտանգ է ստեղծում*²: Իսկ Սահմանադրական դատարանը, մեկնաբանելով Սահմանադրության համապատասխան դրույթը, սահմանադրական մարմինների միջև նրանց լիազորությունների վերաբերյալ վեճերով ընդունում է հետևյալ որոշումներից որևէ մեկը. 1) վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ պատասխանողի կատարած գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը կամ ընդունված իրավական ակտը ձանաչում է Սահմանադրությանը համապատասխանող, 2) վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ պատասխանողի կատարած գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը ձանաչում է Սահմա-

¹ Տե՛ս **Тохян Ф.** նշվ. աշխ., էջ 129-130:

² Տե՛ս «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 75 հոդվածի 4-րդ մաս:

նադրությանը հակասող, իսկ ընդունված իրավական ակտը՝ ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր, 3) ճանաչում է վիճարկվող լիազորությունն իրականացնելու իրավասություն ունեցող՝ դատավարության կողմ չհանդիսացող սահմանադրական մարմնին և այդ հիմքով կարծում է գործի վարույթը¹:

Կարծում ենք, որ ներկայացված իրավակարգավորումները ուղղակիորեն պատասխանում են սուսկ այն հարցին, որ նշված գործողությունը, անգործությունը կամ իրավական ակտը Սահմանադրական դատարանում կարելի է վիճարկել, եթե այն խախտում է դիմող կողմին կամ նրա կողմից ներկայացված մարմնին Սահմանադրությամբ վերապահված լիազորությունները կամ դրանց խախտման անմիջական վտանգ է ստեղծում: Սակայն այդ համատեքստում էլ անպատասխան են մնում այն հարցադրումները, թե որ դեպքերում և որ փուլում դրանք կարող են վիճարկվել, որ գործողության, անգործության կամ իրավական ակտի մասին է խոսքը հիշյալ համատեքստում, և որ դեպքում կարելի է խոսել սահմանադրական լիազորությունների հարցով վեճի առկայության մասին:

Կարծում ենք, որ ներկայացված նորմերի և առկա տեսական դոկտրինների համադրված վերլուծությունից կարելի է կատարել ներկայացված հարցադրումների վերաբերյալ որոշակի եզրահանգումներ: Դրանցից առաջինը վերաբերում է այն հնարավոր իրավիճակներին, որոնց պարագայում կարելի է խոսել սահմանադրական մարմինների միջև սահմանադրական լիազորությունների հարցով վեճերի առկայության մասին: Մեր կարծիքով, նման վեճեր հնարավոր են, երբ. 1. սահմանադրական մարմինն իր ենթադրյալ սահմանադրական լիազորության իրացման արդյունքում խախտել է մեկ այլ սահմանադրական մարմնի սահմանադրական լիազորությունները կամ դրանց խախտման անմիջական վտանգ է ստեղծել, 2. սահմանադրական մարմինն իր ենթադրյալ սահմանադրական լիազորության չիրացման արդյունքում խախտել է մեկ այլ սահմանադրական մարմնի սահմանադրական լիազորությունները կամ դրանց խախտման անմիջական վտանգ է ստեղծել: Ընդ որում կարծում ենք, որ հիշյալ համատեքստում հնարավոր են իրավիճակներ, երբ ինչպես մեկ սահմանադրական մարմին է իր սահմանադրական լիազորությունների շրջանակներում իրեն իրավասու համարում լուծելու կոնկրետ հարցը կամ իրավասու չի համարում լուծելու վերջինս, այնպես էլ՝ երբ առնվազն երկու սահմանադրական մարմիններ են իրենց սահմանադրական լիազորությունների շրջանակներում իրենց իրավասու համարում լուծելու կոնկրետ հարցը կամ իրավասու չեն համարում լուծելու վերջինս:

Հիշյալ համատեքստում հարկ ենք համարում անդրադառնալ քննարկվող հիմնախնդրի առումով կարևորություն ներկայացնող ևս մի հարցադրման: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքը նշված գործերով վիճարկման ենթակա օբյեկտ է դիտարկում ինչպես գործողությունը, անգործությունը, այնպես էլ իրավական ակտը: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 75 հոդվածի համաձայն, մասնավորապես. «... 2. Սույն հոդվածում նշված գործերով Սահմանադրական դատարան դիմում կարող է ներկայացվել վիճարկվող գործողությունը կատարելու, անգործության մասին հայտնի դառնալու կամ **իրավական ակտն ընդունելու** օրվանից հետո՝ եռամսյա ժամկետում: ...»:

4. Սույն հոդվածում նշված գործերով ներկայացված դիմումը պետք է պարունակի հիմնավորումներ առ այն, որ պատասխանողի գործողությունը, անգործությունը կամ **իրավական ակտը** խախտում է դիմող կողմին կամ նրա կողմից ներկայաց-

¹ Տե՛ս «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 75 հոդվածի 8-րդ մաս:

ված մարմնին Սահմանադրությամբ վերապահված լիազորությունները կամ դրանց խախտման անմիջական վտանգ է ստեղծում: ...:

8. Սահմանադրական դատարանը, մեկնաբանելով Սահմանադրության համապատասխան դրույթը, սահմանադրական մարմինների միջև նրանց լիազորությունների վերաբերյալ վեճերով ընդունում է հետևյալ որոշումներից որևէ մեկը.

1) վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ պատասխանողի կատարած գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը կամ **ընդունված իրավական ակտը** ճանաչում է Սահմանադրությանը համապատասխանող.

2) վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ պատասխանողի կատարած գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը ճանաչում է Սահմանադրությանը հակասող, իսկ **ընդունված իրավական ակտը**՝ ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր.

3) ճանաչում է վիճարկվող լիազորությունն իրականացնելու իրավասություն ունեցող՝ դատավարության կողմ չհանդիսացող սահմանադրական մարմնին կայդ հիմքով կարճում է գործի վարույթը: ...»:

Ներկայացված նորմերի վերլուծությունից ակնհայտ է, որ հիշյալ գործերի շրջանակներում սահմանադրական արդարադատության օբյեկտ կարող են հանդիսանալ ոչ միայն վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ կատարված գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը, այլ նաև ընդունված իրավական ակտը:

Հաշվի առնելով այն, որ ՀՀ Սահմանադրության 168 հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված իրավական ակտերի մեծամասնությունն ընդունվում է սահմանադրական մարմինների համապատասխան սահմանադրական լիազորությունների իրականացման արդյունքում, հարց է առաջանում այն մասին, թե ինչպես պետք է տարբերակվեն այն իրավիճակները, երբ Սահմանադրական դատարան է անհրաժեշտ դիմել իրավական ակտի սահմանադրականության հարցով, այն դեպքերից, երբ պետք է ներկայացվի սահմանադրական լիազորությունների հարցով վեճի լուծման առնչությամբ դիմում, երբ բարձրացվում է այդ լիազորության իրականացմամբ ընդունված իրավական ակտի սահմանադրականության խնդիր: Ակնհայտ է, որ նշված անհստակությունը կարող է հանգեցնել նույնատիպ իրավիճակներում Սահմանադրական դատարանի տարբեր լիազորությունների իրացման առնչությամբ դիմումների ներկայացման, արդյունքում նաև նույնատիպ հարցերի հետ կապված յուրաքանչյուր կոնկրետ իրավիճակում տարբեր գործերի քննության համար նախատեսված առանձնահատկությունների գործադրման, ուստի նաև՝ այդ առնչությամբ հակասական պրակտիկայի ձևավորման:

Այդ առումով հարկ է նկատի ունենալ, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքը գործերի քննության և լուծման տարատեսակ առանձնահատկություններ է նախատեսում ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված ՍԴ լիազորություններից յուրաքանչյուրի իրացման համար: Մասնավորապես, միմյանցից էականորեն տարբերվում են սահմանադրական լիազորությունների հարցով վեճերի քննության կուծման ու իրավական ակտերի այսպես կոչված «վերացական ու կոնկրետ վերահսկողության» առանձնահատկությունները: Եթե օրինակ՝ առաջինի պարագայում ապացուցման բեռը կրում է դիմող կողմը, ապա նույնը չի կարելի ասել երկրորդ իրավիճակում ապացուցման բեռի բաշխման մասին: Իրավական ակտերի վերացական վերահսկողության պարագայում դիմումի ընդունելիության պայման չի դիտարկվում գործի քննության առումով դիմողի շահագրգռվածության հիմնավորումը: Մինչդեռ, ըստ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 75 հոդվածի՝ սահմանադրական վեճերի պարագայում ներկայացված դիմումը պետք է պարունակի հիմնավորումներ առ այն, որ պատասխանողի գործողությունը, անգործությունը կամ իրավական ակտը խախտում է դիմող կողմին կամ նրա կողմից ներկայացված մարմնին Սահմանադր-

րությամբ վերապահված լիազորությունները կամ դրանց խախտման անմիջական վտանգ է ստեղծում:

Սիմյանցից էականորեն տարբերվում են նաև նշված գործերով ընդունվող որոշումների տարատեսակներն ու դրանց հետևանքները: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 68 հոդվածի 9-րդ մասը սահմանում է, որ «իրավական ակտերի վերացական վերահսկողության» արդյունքում Սահմանադրական դատարանը կարող է ընդունել հետևյալ որոշումներից մեկը. 1) վիճարկվող ակտը կամ դրա վիճարկվող դրույթը Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելու մասին, 2) վիճարկվող ակտը կամ դրա վիճարկվող դրույթը Սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությամբ Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելու մասին, 3) վիճարկվող ակտն ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչելու մասին, 4) վիճարկվող նորմատիվ իրավական ակտն ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչելու: Լնորմատիվ իրավական ակտի կամ դրա մի մասի իրավական ուժը կորցնելու ավելի ուշ ժամկետ սահմանելու մասին: Ավելին, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 68 հոդվածի համաձայն. «...: 13. Սույն հոդվածի 9-րդ մասի 3-րդ կետում նշված որոշումը Սահմանադրական դատարանն իրավասու է տարածելու նաև այդ որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող իրավահարաբերությունների վրա, եթե այդպիսի որոշում չընդունելը կարող է հանրության կամ պետության համար առաջացնել ծանր հետևանքներ:

14. Սույն հոդվածի 13-րդ մասում նշված դեպքում Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչված նորմատիվ իրավական ակտի, ինչպես նաև այդ ակտի կատարումն ապահոված այլ նորմատիվ իրավական ակտերի վրա հիմնված՝ Սահմանադրական դատարանի որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող երեք տարիների ընթացքում կատարված վարչական կամ դատական ակտերը կողմի դիմումի հիման վրա ենթակա են վերանայման վարչական կամ դատական ակտն ընդունած մարմնի կողմից՝ օրենքով սահմանված կարգով:

15. Քրեական կամ վարչական պատասխանատվություն սահմանող օրենքի վիճարկվող դրույթը Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչելու մասին որոշում ընդունվելու դեպքում իրավական ուժը կորցնում է իր ուժի մեջ մտնելու պահից, իսկ դրա կիրառման վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող ժամանակահատվածում ընդունված դատական, իսկ կողմի դիմումի հիման վրա՝ նաև վարչական ակտերը ենթակա են վերանայման օրենքով սահմանված կարգով:

16. Սահմանադրական դատարանը սույն հոդվածի 9-րդ մասի 1-ին և 2-րդ կետերով նախատեսված որոշումները սույն օրենքով սահմանված կարգով ներկայացված համապատասխան դիմումի հիման վրա կարող է վերանայել, եթե՝ 1) փոփոխվել է Սահմանադրության՝ տվյալ գործով կիրառված դրույթը, կամ 2) ի հայտ է եկել տվյալ գործով կիրառված՝ Սահմանադրության դրույթի այնպիսի նոր ընկալում, որի առկայությամբ նույն հարցի վերաբերյալ կարող է ընդունվել Սահմանադրական դատարանի այլ որոշում, և տվյալ հարցն ունի սկզբունքային սահմանադրաիրավական նշանակություն: ...»:

Սինչդեռ, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 75 հոդվածը նախատեսում է, որ Սահմանադրական դատարանը, մեկնաբանելով Սահմանադրության համապատասխան դրույթը, սահմանադրական մարմինների միջև նրանց լիազորությունների վերաբերյալ վեճերով ընդունում է հետևյալ որոշումներից որևէ մեկը. 1) վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ պատասխանողի կատարած գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը կամ ընդունված իրավական ակտը ճանաչում է Սահմանադրությանը համապատասխանող, 2) վիճարկվող լիազորության իրականացմամբ պատասխանողի կատարած

գործողությունը կամ ցուցաբերած անգործությունը ճանաչում է Սահմանադրությանը հակասող, իսկ ընդունված իրավական ակտը՝ ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր, 3) ճանաչում է վիճարկվող լիազորությունն իրականացնելու իրավասություն ունեցող՝ դատավարության կողմ չհանդիսացող սահմանադրական մարմնին և այդ հիմքով կարճում է գործի վարույթը:

Վերը շարադրվածը հիմք է տալիս եզրակացնելու, որ ինչպես գործերի քննության և լուծման, այնպես էլ արդյունքում ընդունվող որոշումների ու դրանց հետևանքների տեսանկյունից քննարկվող երկու լիազորությունների միջև առկա են էական տարբերություններ: Ինչպես արդեն նշեցինք, այդ հանգամանքը կարող է հանգեցնել նույնատիպ իրավիճակներում Սահմանադրական դատարանի տարբեր լիազորությունների իրացման առնչությամբ դիմումների ներկայացման, արդյունքում նաև նույնատիպ հարցերի հետ կապված յուրաքանչյուր կոնկրետ իրավիճակում տարբեր գործերի քննության համար նախատեսված առանձնահատկությունների գործադրման, ուստի նաև՝ այդ առնչությամբ հակասական պրակտիկայի ձևավորման:

Հետևաբար, կարևոր ենք համարում հիմնախնդրի առնչությամբ միասնական մոտեցման և պրակտիկայի ձևավորումը: Այդ տեսանկյունից նպատակահարմար ենք համարում, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ սահմանադրական վեճը հնարավոր է լուծել Սահմանադրական դատարանի որևէ այլ լիազորության իրացման շրջանակներում, մասնավորապես, օրինակ, իրավական ակտերի վերացական վերահսկողության և այլն, դիմումը ներկայացվի և գործի քննությունն իրականացվի հենց այդ լիազորության համատեքստում և վերջինիս առանձնահատկությունները նկատի ունենալով: Մասնավորապես, մեր կարծիքով, եթե բարձրացվում է ՀՀ Սահմանադրության 168 հոդվածի 1-ին կետով ամրագրված իրավական ակտերի սահմանադրականության խնդիր, նույնիսկ եթե համապատասխան ակտն ընդունվել է սահմանադրական մարմնի կողմից կոնկրետ սահմանադրական լիազորության իրացման արդյունքում, քննությունն անհրաժեշտ է իրականացնել «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 68 հոդվածով ամրագրված գործի շրջանակներում, այլ կերպ՝ «իրավական ակտերի վերացական վերահսկողության» համատեքստում:

Հետևաբար, կարծում ենք, որ հարցի առնչությամբ ընդհանուր լուծումն այն պետք է լինի, որ սահմանադրական լիազորությունների հարցով վեճերի վերաբերյալ գործերի քննությունը բացառվի այն դեպքերում, երբ հարցի լուծումը հնարավոր է Սահմանադրական դատարանի այլ լիազորության իրացման շրջանակներում:

Այդ առումով նշենք, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՌԴ դաշնային սահմանադրական օրենքի 93 հոդվածի համաձայն՝ իրավասության հարցով վեճերով պետական իշխանության մարմնի միջնորդությունը թույլատրելի է, եթե վեճը չէր լուծվել կամ չէր կարող լուծվել այլ կարգով: Սլովակիայի Հանրապետության Սահմանադրության 126 հոդվածը նախատեսում է, որ Սահմանադրական դատարանը լուծում է պետական կառավարման կենտրոնական մարմինների միջև իրավասության հարցով վեճերը, եթե օրենքը չի նախատեսում, որ այս հարցերը լուծվում են այլ պետական մարմնի կողմից:

Ամփոփելով վերը շարադրվածը՝ նշենք, որ սահմանադրական վեճերի լուծման քաղաքակիրթ ձանապարհը իրավական հարթությունում դրանց հաղթահարման հնարավորությունն է: Հետևաբար, սահմանադրական կայունության և կայուն ժողովրդավարության երաշխավորման տեսանկյունից բացառիկ կարևորություն է ձեռք բերում Սահմանադրական դատարանում նշված գործերի քննության համար-ժեք կառուցակարգերի արմատավորումն ու զարգացումը:

ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННЫХ КОНФЛИКТОВ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЙ МЫСЛИ

Анаит Манасян

*Проректор Академии юстиции РА по научной работе,
кандидат юридических наук, доцент*

В статье рассматриваются вопросы относительно правовых механизмов преодоления конституционных конфликтов, представляется авторский подход относительно понятия и содержания последних. Автор обосновывает, что цивилизованным методом разрешения подобных споров является их преодоление в правовом пространстве. Это, в свою очередь, предполагает предусмотрение и реализация соответствующих механизмов рассмотрения указанных дел в Конституционном суде.

LEGAL MECHANISMS OF OVERCOMING CONSTITUTIONAL CONFLICTS IN THE CONTEXT OF MODERN CONSTITUTIONAL-LEGAL THOUGHT

Anahit Manasyan

*Vice-Rector of the Academy of Justice of the RA for Scientific Affairs,
Candidate of Legal Sciences, Docent*

The article considers issues regarding legal mechanisms of overcoming constitutional conflicts, the author's viewpoint is presented on the notion and content of the latter. The Author substantiates that the civilized method for the solution of the mentioned conflicts is their overcoming in legal dimension. This, in its turn, presupposes determination and realization of corresponding mechanisms of consideration of the mentioned cases at the Constitutional Court.

Բանալի բառեր- սահմանադրական մարմիններ, սահմանադրական վեճեր, սահմանադրական լիազորություններ, Սահմանադրական դատարան

Ключевые слова: конституционные органы, конституционные споры, конституционные полномочия, Конституционный Суд

Key words: constitutional bodies, constitutional conflicts, constitutional authorities, Constitutional Court